

ТЕХНІКО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВУГІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Демченко О.М.

Донецька державна академія управління

Розглянуто стан техніко–економічного розвитку вугільної галузі, причини, що його зумовили. Сформульовані напрямки поліпшення цього процесу, серед яких створення системи інноваційного менеджменту, удосконалення програмно-цільового підходу у плануванні, раціональне співвідношення державної підтримки і пошуку внутрішніх резервів.

Постановка проблеми.

Перехід до ринкових відносин, приватизація підприємств, розрахунки на прихід «нового господаря» поки не виправдали себе в базових галузях промисловості і, особливо, у вугільній промисловості, де є потреба в державних інвестиціях не тільки на реконструкцію підприємств і капітальне будівництво, але і на звичайну підтримку обсягів виробництва.

В умовах ринку приватизація вугільних підприємств та інвестиції в їхній розвиток з боку приватних підприємців і банківських структур не одержали значного поширення через комерційну непривабливість об'єктів.

Урядом в останні роки було ухвалено ряд заходів щодо підйому економіки вугільної промисловості. Орієнтація на технічне переоснащення вугільної галузі, як і інших базових галузей країни, ліквідація відставання в цьому відношенні від розвинутих країн Заходу є найважливішими передумовами промислового, економічного і соціального росту України.

Хоча у розглянутий період було створено цілком сучасні і конкурентоздатні зразки очисних механізованих комплексів, прохідницьких комбайнів, транспортного й іншого устаткування, через крайню обмеженість у шахт власних коштів, у тому числі й амортизаційного фонду, недостатніх розмірів державної підтримки це устаткування більшістю шахт не використовувалося і відновлення парків найважливіших активних фондів відбувалося неприпустимо повільними темпами.

Так, за період з 1993 р. по 2000 р. кількість механізованих комплексів нового технічного рівня в загальному парку збільшилася з 1,3% до 15,9 %, прохідницьких комбайнів – з нуля до 23,4%, стрічкових конвеєрів - з нуля до 0,3%.

Однак, ті умови, що сьогодні склалися у вугільній галузі потребують нових підходів до організації інноваційного процесу.

Аналіз останніх досліджень. У публікаціях [1, 2] розкриті підходи щодо управління інноваційним процесом в вугільній промисловості, однак сучасні економічні умови і виробничі умови галузі вимагають пошуку удосконалених форм і методів організації інноваційного процесу.

Цілі статті – визначити шляхи забезпечення ефективного управління техніко-економічним розвитком у вугільній промисловості, розкрити питання його формування.

Основна частина

Сучасна ситуація стосовно технічного розвитку у вугільній промисловості обумовлена наступним.

По-перше, це негативні наслідки технічної політики колишнього СРСР стосовно Донецького басейну, яка призвела до деградації шахтного фонду, до старіння громіздкого виробничого апарату, до різкого падіння виробничої потужності шахт, обсягів видобутку вугілля, збитковості переважної більшості шахт. Тенденції, що сформувалися, не були вчасно подолані і ще більш ускладнилися в 90-х роках через кризовий стан держави й інвестиційної незабезпеченості галузі, незважаючи на ряд заходів щодо реструктуризації шахтного фонду, удосконалення структури управління й ін.

По-друге, управління технічним розвитком вугільної промисловості і її підприємств у період дії адміністративної системи характеризувалося зайвою опікою шахт і їх об'єднань, дублюванням численних планів і завдань, ігноруванням економічних результатів, обмеженням інвестицій у реконструкцію і технічне переозброєння шахт Донбасу. Це стримувало ініціативу інженерно-технічних і економічних працівників підприємств, розвивало утриманські настрої, несприйнятливність до технічного прогресу. У результаті до початку 90-х років ХХ століття вугільна промисловість України занепадала як у техніко-технологічному, так і в економічному відношеннях.

Вугільні шахти мають бути постійними споживачами нових технічних засобів і технологій. Тільки в цьому випадку можливий сталий техніко-економічний розвиток галузі, тільки впровадження цих засобів має забезпечити технічне переоснащення виробництва і його економічне зростання.

Переоснащення вугільної галузі на сучасній техніко-технологічній основі і її економічне зростання входить у число найважливіших задач держави. При цьому державна підтримка, а також інвестиції з інших джерел повинні послужити імпульсом для переходу до рентабельної господарської діяльності і самооплатності виробництва. Вугільні підприємства в переважній більшості є державними, тому їх швидкий інноваційний розвиток вимагає непомірних навантажень на державний бюджет. Необхідні не тільки великі дотації на покриття збитків із

виробничої діяльності, але і великі капіталовкладення в техніко-технологічний розвиток, не говорячи вже про реконструкцію шахт і нове будівництво.

Рішення цієї проблеми треба шукати в резервах науково-технічного переоснащення, у першу чергу, активних фондів шахт, що багато в чому залежить від зусиль держави щодо інноваційної діяльності.

Економічні розрахунки і досвід окремих шахт (добовий вуглевидобуток шахти “Червоноармійська-Західна” № 1 становить 15 тисяч тон) свідчать про високу ефективність використання сучасного гірничошахтного устаткування, швидких строках окупності витрат за рахунок додаткового прибутку, про позитивний їх вплив на загальні результати господарської діяльності шахт. Про це ж свідчить досвід розвитку вуглевидобувних країн Європи й Америки, де широко використовуються новітні технічні і технологічні досягнення у вугільному виробництві.

Будь-які новації в технологічному процесі повинні забезпечувати економічний ефект, приносити додатковий прибуток для всіх учасників інноваційного процесу, включаючи підприємства-споживачі, інвесторів і державу. У іншому випадку такі новації не мають сенсу.

Діяльність підприємства в напрямку його техніко-технологічного розвитку і, як наслідок, економічного зростання, вимагає створення строгої системи управління, що входить у поняття «інноваційний менеджмент». Організація і розвиток інноваційного менеджменту підприємства (шахти) є при будь-якій формі власності безпосередньою задачею його керівництва.

Техніко-технологічний розвиток вугільних підприємств будь-яких форм власності вимагає планового підходу на основі власної ініціативи, але також й регулювання з боку державних органів. Це останнє повинно відповідати поступовому входженню галузі у ринкові відносини.

Протягом багатьох років вугільні підприємства розробляли різного роду плани технічного переозброєння, у які в обов'язковому порядку включали завдання цих органів (Міністерства вугільної промисловості СРСР, Міністерства вугільної промисловості України і середніх ланок управління). Вже тоді встали питання про поновлення програмного підходу до технічного розвитку вуглевидобувних підприємств. Було підготовлено методичну базу розробки і реалізації на шахтах програм технічного розвитку виробництва на основі накопиченого досвіду.

Однак у системі підготовки програм, їх реалізації, в обліку і звітності існують недоліки. Головні з них полягають в нестиківці програм із загальними планами виробничо-господарської діяльності шахт, у низькому рівні відповідальності за виконання об'ємних і економічних показників програм і у формальній оцінці запланованих і отриманих результатів. Із зазначених причин як у методичному, так і у практичному аспектах діяльність вугільного виробництва у сфері інноваційного менеджменту в

напрямку створення сучасних, високомеханізованих і рентабельних виробництв із видобутку вугілля потребує істотної перебудови.

Виконаний аналіз досвіду управління інноваційним процесом на вугільних шахтах і у об'єднаннях розкрив недоліки цієї системи, які у більшості своїй є спадщиною від адміністративних методів управління і були викликані гострою фінансовою кризою в галузі й у державі.

На наш погляд, напрямки удосконалення розглянутої системи полягають в усуненні дублювання існуючих програм, комплексному підході до техніко-технологічного і соціально-економічного розвитку вугільного виробництва, виборі цілей, пріоритетів і заходів програми з оптимізаційним підходом при строгому використанні матеріальних і фінансових можливостей, поверненні інвестицій, контролі, обліку і т.п. у рамках інноваційного менеджменту.

Висновки з даного дослідження.

Напрямами поліпшення техніко–економічного розвитку вугільної галузі є створення системи інноваційного менеджменту, удосконалення програмно-цільового підходу у плануванні, раціональне співвідношення державної підтримки і пошуку внутрішніх резервів.

Література

1. Гурьянов В. В., Худин Ю.Л., Архипов Н.А. Управление развитием науки и техники в угольной промышленности. – М.: Недра, 1986. - 188 с.
2. Кабанов А.И., Нейенбург В.Е., Харченко В.Д. Инновационный процесс и эффективность новой техники в угольной промышленности. - Киев: Техника, 1994. - 266 с.

Поступила в редакцию 12.01.04